

Società Retorumantscha : Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun : rapport per l'an 1974

Autor(en): **Schorta, Andrea**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **88 (1975)**

PDF erstellt am: **30.06.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-231679>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Società Retorumantscha

Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun

Rapport per l'an 1974

1. Redacziun e publicaziun

a) Redacziun

<i>s-chacla</i>	<i>artichels</i>	<i>paginas dactiloscrit</i>	<i>atur</i>
177	fesa — ficha (rest*)	80	Ds.
178	fichada — fier (rest*)	80	Str.
179	(redat l'an 1973)		
180	fil — filistin	70	Sch.
181	filistocca — finezza	62	Li.
182	finfatg — fittanza	75	Str.
183	fitsch — flarus	63	Li.
184	flas-ch — flippir	50	Ds.
185	flis — fluos-ch	48	Li.
186	flur — flurom	36	Sch.
187	flus — fögliafrunt	70	Sch.
188	fogna — fondo	24	Li.
189	fondaria — fort	40	Li.

* vair rapport per l'an 1973!

b) Publicaziun (volüm 6)

<i>faschicul</i>	<i>artichels</i>	<i>paginas</i>
75	femna — fidanza	193—256
76	fidanza — fildirom	257—320
77	fildirom — flamma	321—384
78	flamma — fö**	385—448
79	fö — fondo***	449—?

**tschantà l'an 1974, cumpars in marz 1975

***tschantà l'an 1974, cumpiglia s-chars 1/3 dal faschicul 79

2. *Adampchamaint dal material linguistic tras excerpts*

Mincha lectur da noss'ouvra po facilmaing as render quint da l'importanza d'üna abundanta preschentscha dal linguach scrit in nossas cartotecas. Ils redactuors svesh han adüna vis cler avuonda quants manuscrits vegls da noss archivs, quants cudeschs stampats dal 16avel fin al 20avel tschientiner chi nun eiran amo excerptats al mumaint cha l'ouvra cumanzet a cumparair l'an 1939. Els han perque let ed excerptà in part cun agüd da forzas auxiliaras an per an bleras scrittüras grandas e pitschnas cumprais tractats scientifics sur dal rumantsch, malavita amo sainza arrivar al term giavüschà.

Per as far ün'idea concreta da que chi vanzaiva amo, han els cumpilà l'an 1970 ün inventari e sviluppà ün plan per l'adampchamaint dal material dal DRG pels ans 1970—1973. Quaist prevezzaiva la lectura e spogliaziun da passa 50 cudeschs preponderantamaing religius dal temp ant il 1800, da las uschedittas «Landesschriften» da circa 1740 fin 1850, in tuot var 80 messadis, proclamaziuns etc., meglinavant dad uordens cumünals, statüts da societats, uniuns etc. dal 19avel e 20avel tschientiner, in plü da tscherts cudeschs da scoula, da parts da noss periodics (Annalas, Ischi, Glogn, Per mintga gi, Noss Sulom, pustüt las ultimas annadas), alura dad üna trentina dad ouvras belletristicas da nos tschientiner (pustüt dad autuors dals ultims decennis) e finalmaing üna deschina da tractats filologics e folcloristics. Il program prevezzaiva lavur cumüna dals trais redactuors (Schorta, Decurtins ed Arquint). El nu pudet gnir evas dal tuot, siand cha dr. Arquint bandunet nos institut durant l'an 1973 e cha dr. Decurtins gnit «requiri» da la Lia Rumantscha per la cumpilaziun ed ediziun dal Vocabulari Sursilvan tudestg-romantsch. Tuottüna pudettans metter suot tet $\frac{2}{3}$ da las scrittüras premissas. Il material excerptà, ün material fich ampel ed ourdvert precius, ais già incorporà in nossa «Cartoteca maistra». Que chi vanza nun ais plü uschè decisiv, ma nu vain sgür brich laschà our d'ögl. Menziun speciala meritan amo excerpts fats our dals vegls tschantamaints cumünals d'Engiadina per incumbensa ed a cuost dals edituors da las «Funtanas da Dret Rumantschas». Els fuorman da preschaint üna cartoteca ladina da squasi 19 000 bigliets destinats per ün glossari special. Da quaists excerpts profita eir il DRG.

Grazcha a l'abundant material nouv our da litteratura dal 17avel—19avel tschientiner saraja pussibel dad eruir la vitalità e la diffusiun temporala e geografica da blers plets in möd amo plü exact co fin qua. Ils bigliets cha nus avain copchà our da belletristica moderna per cha'l linguach cultivà da noss scriptuors possa gnir plü bain a pled, ans permettan da cleger oura construcziuns chi cuntaintan eir dal puonch da vista estetic-litterar. Ils excerpts da litteratura utilitaristica ans furnischan exaimpels our dal linguach specialisà da differentes temps, uschè pel linguach politic (in part polemic) dal 18—19avel tschientiner, per la terminologia da l'organisaziun militar, l'utilisaziun dals gods, l'administraziun moderna e.u.i. Cun granda satisfacziun relatainsa quia eir, cha grazcha als excerpts fats dals redactuors

dals duos vocabularis dal Grischun Central, quaista part da la Retoromania gnarà da quinderinvia plü bain a pled co fin uossa, pustüt perchè cha'ls chalenders ed ils periodics sco 'La Punt' e 'Pagina da Surmeir' cun lur stil actual sun gnüts spogliats in möd commensurà.

3. Incorporaziun dal material nouv illas cartotecas

A Büman 1974 as rechattaivan in nos institut amo passa 130 s-chaclas stachidas da bigliets in buna part brich ordinats, oters ordinats be davó il prüm custab, bliers tenor oters principis co quels da nossas cartotecas. Id as trattaiva per que chi concerna il linguach rumantsch da la «cartoteca ladina», excerpt (v.d. retagl) our dal Dicziunari ladin dad Oscar Peer, da la «cartoteca sursilvana», retagl our dal Vocabulari sursilvan da Ramun Vieli ed Alexi Decurtins, da la «cartoteca surmirana» cha drsa. Mena Wüthrich-Grisch e dr. Ambros Sonder avaiavan cumpilà per la redacziun dal Vocabulari da Surmeir, da la «cartoteca sutsilvana» collectada da dr. h.c. Steafan Loringett barmör, meglinavant dals bigliets provenients da noss agens excerpts.

Da las cartotecas supplementaras destinadas per la Cartoteca Jakob Jud (cartoteca etimologica) e la cartoteca ideologica eiran ordinats dapersai: «cartoteca puschlavina» derivanta dal relasch da dr. Joh. Michael, «cartoteca bregagliotta» (excerpts da la «Stria»), «cartoteca da la Mesolcina» our dal relasch da dr. Peter Camastral, «cartoteca tessinaisa» our dal relasch da dr. Oskar Keller, «cartoteca bergamasca» (excerpt, retagl our dal cuntschaint dicziunari da Tiraboschi), «cartoteca friulana» (our dal vocabulari «Il Nuovo Pirona»), «cartoteca etimologica toponomastica» cumpilada da dr. Schorta pel Cudesch da Noms e per finir bainquants excerpts fats da nos institut our da divers oters vocabularis, our dal Bündner Urkundenbuch cumprais üna part dal manuscrit da quel, dal Tiroler Urkundenbuch ed oter plü.

La prümavaira da quaist an avainsa dat l'attach a quaist straminabel mantun bigliets. Il prüm gnit ordinà tras il material rumantsch. Fin in december pudet alura gnir incorporà aint illa cartoteca maistra il bel bacun da 50 s-chaclas. Alura seguit l'ordinaziun dal material culs custabs inizials A—F. El gnarà incorporà aint illa cartoteca supplementara chi stovarà gnir examinada cur chi'd ais redat il custab Z. Ils redactuors alura responsabels avaran da decider, scha quaist material nouv chi crescha ad ün crescher güstifichescha l'ediziun da volüms supplementars.

Amo in plaina lavur as rechatta al mumaint cha quaist rapport va in stampa l'ordinaziun dal material per la Cartoteca Jud, dal qual vanzan amo üna vainchina da s-chaclas. Tuottüna das-chainsa relatar cun surleivg cha l'incorporaziun dal material nouv ais finida per $\frac{5}{6}$. Ils instrumaints da lavur, uossa trais cartotecas, creschan da valur tras quaists excerpts in möd decisiv.

4. *Material fotografic, dissegns*

Per tgnair in salv nos rich material d'illustraziuns ans avainsa servits fin uossa da cartinas (format carta postala) in part da classificaduors (format A 4), in part da mappas. La survista sur da quaists s-chazis ais però d'vantada ourd'vart difficila. Perque ans resolvetans da reorganisar quaista part da nossas collecziuns ans acquistand üna s-chaffa da registratura in metal a ses chaschuots e las cartas correspudentas (format A 5). Da muostra per noss'ordinaziun ans servirà la collecziun dal Museum Retic, chi ans güda adüna gugent, saja cun fotos, saja cun cussagls. Nus profitain da la chaschun per ingrazchar al directur dr. Hans Erb ed a l'adjuncta drsa. Leonarda de Planta per lur bainvuglientscha.

5. *Biblioteca*

Eir durant quaist an las finanzas nun ans permettettan da far grands acquists. D'asper ils abunamaints da las revistas per part ourd'vart charas nun ans vanzettan plü blers mezs per cudeschs novs. Da que cha nus avain tuottüna pudü cumprar manzunainsa be H. Fischer, Schwäbisches Wörterbuch (7 volüms), E. Ochs, Badisches Wörterbuch (2 volüms A—H, cuntinua). Il prüm redactur da noss'ouvra, dr. Florian Melcher, e seis secretari, Andrea Casanova, avaiavan excerptà üna buna part da las gasettas rumantschas dal 19avel tschientiner. La controlla da quaists excerpts eira fin uossa ourd'vart stantusa perche cha nos institut nu possedaiva quaists periodics cun excepziun dal Fögl d'Engiadina quasi cumplet e da la Gasetta Romontscha quasi cumpletta a partir dal 1871. Perque ans decidettans da far far fotocopchas da quaists periodics tenor ils originals (per part incumplets) illa Biblioteca Chantunala. Id as tratta dad ün bain grand numer dad annadas da las gasettas enumeradas aint illa Bibliografia Retoromontscha, vol. 1, p. 240—245, in tuot da var 80 annadas da 20 differentas gasettas. Quaista collecziun fotografica nun ans permettarà be da controllar da quinder in via noss citats cun bler main fadia e perdatemp, ma eir da far novs excerpts tenor oters criteris.

Da sar prof. W. A. Liebeskind a Basilea avainsa surgni üna pitschna biblioteca cun litteratura davart minoritats linguisticas, ouravant tuot concernent ils Sorabs illa Republica Democratica Germanaisa. — Las duos fabricas Ciba e Sandoz ans regalettan serias cumpletas da la Ciba Rundschau e dal Sandoz Bulletin, periodics richamaing illustrats chi cuntengnan tanter oter eir bellischmas lavuors istoric-culturalas. Talas ans sun statts bainvgnüdas per la redacziun dals artichels fil, filadè e filar. — Dal relasch da dr. Max Schmidt a Cuaira survgnittans diversas ouvras plü importantas cha nus nu pudain enumerar qua in detagl. A tuots donatuors ingrazchainsa cordialmaing.

6. Finanzas

Sco manzunà aint il rapport per l'an 1973 ha il Departamaint Federal da l'Intern decis da surdar la finanziaziun dals quatter vocabularis naziunals svizzers al Fuond Naziunal chi stovarà elavurar per quels ün agen statut. Sün giavüsch dal Fuond Naziunal avainsa inoltrà nossa istanza da finanziaziun pels ans 1975—1977 als 15 marz 1974 insembel cul budget pel 1975, meglinavant cun ün commentar detaglià davart dumandas da princip dal DRG e davart las posiziuns las plü relevantas dal budget. Las contribuziuns da la Confederaziun e dal Chantun per l'an 1974 manzunas aint il rapport da l'an passà ans han dat la pussibilità da lavurar inavant. Che chi'ns aspetta pel 1975 ais amo dal tuot intschert, siand cha pel mumaint gnit sbursada be üna prüma rata da frs. 112 530.— Nus spettain cun impazienza üna decisiun da princip ed ün statut chi ans satisfà e sperain da nu stuvair redüer noss'actività durant il 1975.

7. Referats e publicaziuns

A. Decurtins

a) Referats:

- 8 mai 1974 i'l ravuogl da la «Aktion 70» a Domat. «Über Orts- und Flurnamen».
- 28 november illa chasa da la cità da Cuaira in chaschun da la dotaziun dal premi cultural grischun. «Laudatio» pel pittur-artist Aluis Carigiet. Vair Gasetta Romontscha 6.12.1974, nr. 97 e Bündner Tagblatt 20.12.1974, nr. 296.
- 13 december a la Johannes Gutenberg-Universität Mainz in chaschun dal colloqui retoromantsch. «Zur Problematik von Neuschöpfungen im Rätoromanischen Graubündens».

b) Publicaziuns:

- «Romanisches und Volkskundliches aus Clemente da Brescias «Istoria», in Festschrift Iso Müller, vol. 2, 266—280.
- «Contributo italiano alla letteratura romancia», in *Ce fastu?* A. 48°—49° gennaio-dicembre 1972—1973, 70—94.
- «Placi a Spescha ed il romontsch», in *Annalas* 87 (1974), 15—38; cf. eir separat LR 1—24.
- Recensius in *Vox Romanica* 32/1, 1973, 150—162 davart: «E. Tiefenthaler, Die rätoromanischen Flurnamen der Gemeinden Frastanz und Nenzing», e «P. Cavigelli, Die Germanisierung von Bonaduz».

A. Schorta

— 3 october 1974 a Flem i'l ravuogl dal commando da la divisiun da muntagna 12, referat: Probleme des Romanischen.

H. Stricker

— «Die romanischen Orts- und Flurnamen von Grabs». Zürich 1974. (dissertaziun).

8. *Fats persunals*

Durant l'an 1974 ha nos institut occupà las seguaintas persunas:

Dr. A. Schorta, caporedatur, oblià tenor cuntrat cun mezza piazza, ha però lavurà sco l'an passà intuorn $\frac{4}{5}$ dal temp d'ün ingaschamaint inter.

Prof. Dr. Alexi Decurtins, redatur, cun piazza intera; ais però stat congedià per tscherts temps per rediger ed edir il vocabulari sursilvan tudais-ch-rumantsch.

Dr. Hans Stricker, redatur, cun piazza intera; ais stat congedià per ün mez an, durant il qual el as dedichet al Cudesch da Noms dal chantun St. Gallen.

Doctoressa Ricarda Liver, redatura, cun mezza piazza. Ella sortit però culs 1. october dal servezzan dal DRG per surtour la direcziun dal Thesaurus proverbiorum da Samuel Singer a Bern.

Emerita Manatschal, secretara, cun piazza intera; ais statta congediada durant 6 eivnas ultra las vacanzas.

Examinand criticamaing il temp impondü da quaista equipa da lavur per nos DRG as stoja cunvgnir, chi'd ais gnü lavurà cun grand'intensità, siand cha l'ingaschamaint dals 4 redactuors correspundet efectivamaing be a $\frac{2}{3}$. Tuottüna pudettan gnir redigidas e surdattas a la stampa 15 archas. Dasper quaista producziun da manuscrit sta la granda lavur dad ordinaziun ed incorporaziun dal material nomnà qua sura suot cifra 3.

Eir durant l'an 1974 ha nos institut profità da la cooperaziun e bun'incletta da la Suprastanza, impustüt da seis president, prof. dr. Gion Deplazes, e da la chaschiera, dna. Angelina Valaulta-Soliva.

La Cumischiun Filologica nun ha gnü quaist an ingünas tschantadas perche cha l'andamaint da las fatschendas nu dumandaiva üna tala. Ils commembers da la cumischiun han però mantgnü il contact cun nos institut legind correcturas da stampa. Per la lectura stantusa da talas als vulessans ingrazchar cordialmaing, medemamaing a sar dr. Ehrliholzer, Berna, chi ans ais ün fich precius correctur.

La Stamparia Winterthur AG ans ha servi sco fin qua in möd exemplaric tant regard a la qualità da stampa co a la speditività chi ans güda a garantir ün ritmus regular da la publicaziun.

Ün cordial grazcha fich dschainsa eir a drsa. Ricarda Liver. Ella eira entrada culs prüim october 1972 in servezzan da nos institut sco redatura cun mezza piazza, davo avair fat part durant duos ans a la Cumischiun

Filologica. Seis artichels, ch'ella introdüa cul vast artichel 'far' (DRG 6, 94—120), tendschan fin aint pel 79avel faschicul. Nus perdain mal a giunfra Ricarda chi s'avaiva lavurada aint uschè bain illa lavur redacziunala adonta ch'ella redigiva a seis domicil a Berna.

9. *La serra*

Quaist rapport relatescha davart las lavuors da l'an 1974, v.d. dal 70avel an da l'existenza da nos institut. El ais a medem temp l'ultim rapport cha'l suotsegnà surdà a las Annalas davo 40 ans d'operusità in servezzan dal DRG. Id ais stat da ponderar, sch'ün nun al dess agiundscher üna survista da tuot que chi ais gnü fat in tants ans da lavur. Ella füss statta güstifichada eir siand cha la Cumischiun Filologica ha salvà ils 15 marz 1975 sia 100avla tschantada. L'an 1935 già avaiva seis president, prof. Jakob Jud, giavüschà ün tal rapport pels prüms 30 ans da lavur, rapport chi avess gnü da cuntinuar la tradiziun cumanzada da dr. Florian Melcher l'an 1913 cun seis «Gesamtbericht über den Gang der Arbeiten für das rätoromanische Idiotikon 1904—1912». El nu pudet mai gnir scrit, perche cha la dotaziun da noss'equipa da lavur nun ha mai permiss da perder temp per talas lavuors. E tuottüna resta el ün desideratum. Blerischems detagls d'organisaziun e da lavur, valütaziuns dad excerpts ed inventarisaziuns dialectalas in noss cumüns, e da l'interpretaziun dal material sparischun cun fich bler oter plü culs redactuors sortits. La necessità d'ün tal rapport dvainta evidainta eir in vista al fat cha l'an 1935 il DRG cun tuot sia cartoteca ed ün'unica curuna da cudeschs avaiva piazza in ün sulet büro, hoz però cumainza a soffrir da strettezza in üna abitaziun da 7 grandas stanzas. Scha las circumstanzas am permettian quietant, am farà eu ün dovair da scriver quaist rapport general davo avair surdat la bachetta a meis collega e successur prof. dr. A. Decurtins. El surpiglia la redacziun in ün temp da recessiun economica chi portarà novs pissers eir a nos institut. Possan el e seis collavuratuors chattar tar nos pövel rumantsch, tar la Suprastanza, tar la Regenza Grischuna e tar las instanzas federalas quella simpatia ed incletta, ma eir il sustegn material chi garantischan la cuntinuaziun e la buna fin da l'ouvra.

Per l'institut dal

Dicziunari Rumantsch Grischun
il caporedactor: *Andrea Schorta*